

bajó com a allogen en català (-mb-!), i no és gens inversemblant que *cambajó* resulti per metàtesi d'un **cajambó*, encreuament del fr. *jambon* amb el tipus *camallot/camalló* que és també ross. (veg. *CAMA*), però recent. — 5 «Une roustade de parnill: tranche de jambon», Brousse, *Cerdagne Franc.*, 35. — 6 «El cochino se parte en 3 piezas: *espaldar, pernil y blanco* (o *témpano*)», Ansó, 1966; a Echo (Mz. Coarasa, *Añada en la V. d'Echo*, 77ss.) i a Bielsa (Badia; Rohlf). — 7 Manllevat del grec, per conducte del francès, el nom de l'os *peroné*. *Peroneal*.

Perniciós, V. *negar* 'ofegar' *Pernil*, *pernil*, *pernisada*, V. *perna* *Pernoctar*, V. *nit* *Pernoliar*, V. *oli* *Pernostic*, V. *pronòstic* (CONÈIXER) *Pernot*, V. *perna* *Pernuitar*, V. *mit*

PERÒ, conj., del ll. postclàssic *PER HÖC* 'per això', 'per tant', que, en ésser usat preferentment en frases negatives, va pendre el sentit adversatiu de 'no obstant, tanmateix', que era encara el normal a l'Edat Mitjana, i més tard s'atenuà fins a convertir-se en l'adversatiu lleuger 'mes, però'. □ 1.ª doc.: Ss. XII-XIII.

Lavors té el sentit fortament adversatiu de 'això no obstant, tanmateix': «los catius <de> sarraïns --- són feyts crestians, són francs e deliures --- però, són tenguts de pagar e de donar a lur senyor --- 12 sous e demig, tan solament, e no pus», *CostTort.* (Ol., p. 58); «si posada era la discòrdia entre él e-l Capítol ad aquel día, que fas<s>en totes les treves desús dites: *però*, volem Nós, En Poncz, bispe, --- En B. Prior e-l Capítol d'Urgel, e Nós En Roger, comte de Foix --- que si --- negun dan fos feit --- sia emenat ---», pacte de treves entre Urgell i Foix, a. 1244 (PPujol, *Dc. Vg. Urg.*, 9.22). «Tro sien tornatz en la dita vila, 12 drs. e la messió; *però*, si no exien de la vila ---», ross. a. 1309 (RLR VIII, 60); «yo, senyor, dix-li, que yo d'assò no avia manament vostre; *però*, pus a él paria bo e plahia, que a mi plahia», doc. cancelleresc de 1313 (Finke, *Acta Ar.* III, 234).

La història de l'ús antic i modern d'aquesta partícula, l'hem de deixar per a la gramàtica històrica. La combinació *per hoc* ja tenia tendència a quedar esteotipada en escriptors llatins bastant clàssics de l'època imperial: *per hoc* 'per això' ja figura en Suetoni (*Domitius*, 12, algun cop també en plural *per haec*, id., id., 14), de manera que aviat apareix també amb valor conjuncional *per hoc quod* (Quintilià II, 17.30). Resumint el bon article del notable lingüista José Vallejo: «*per hoc* apareix substituïnt *propter hoc* en Plini, Justinus, Apuleu i en Quintilià; en llatí hispànic, des del S. VI fins al IX, apareix en quasi tots els escriptors, si bé sempre escassament (St. Martí de Bràcara, St. Ildefons, St. Julià, St. Eulogi de Còrdova). Més freqüent, però, n'és l'ús, i sempre amb valor consecutiu, 'per consegüent', 'per tant', en les obres de llenguatge descurat (Alvar de Còrdova, Samsó I, més que enlloc, St. Brauli)» (*Homen. MzPi.* II, 72ss.).

Mentrestant el llenguatge parlat havia pres el costum d'usar *per-hoc* de preferència en frases negatives;

i això va acabar per donar-li valor adversatiu: «*per-hoc non credo* --- 'no per això crec ---' > 'tanmateix no crec'. És la mateixa història del fr. *pourtant* 'no obstant, tanmateix' i del barceloní popular *perxò*, que hem exemplificat i comentat a *PER*. Amb aquest paper quedà, pertot i amb caràcter quasi exclusiu, en les llengües romàniques. Tanmateix posem de relleu que en l'època antiga, no fou encara gairebé enlloc l'adversatiu ordinari i dèbil, equivalent del ll. *sed*, de l'anglès *but*, it. *ma*, fr. *mais* etc., car amb aquest paper el català antic com el cast. clàssic, usaven *mas* (més tard supervivent en la variant cat. *mes*).[†] Per a la documentació i història d'aquests usos romànics i castellans remetrem al *DCEC/DECH* (PERO) i al nostre article *MÉS* (*MAS*). Aprofitem l'ocasió de suplir un oblit, el de *més que* en EmVilanova, usat amb valor de 'encara que, ni que': «s'axuga ab la mànega les llàgrimes que li espurnejan dels ulls, y que no hagueran saltat si algú, *més que* fos la seva dona, hagués pogut veure que'l Sr. Francesc plorava» (O. C. II, 145).

Les cites catalanes que ja he donat, ens mostren, en efecte, que *però* en els nostres Ss. XIII-XIV era un adversatiu fort, a la manera del llatí *tamen*, francès *néanmoins*, italià *nondimeno*, anglès *however*, alemany (*je*)*doch*. Cap a la fi de l'Edat Mitjana, la nostra llengua parlada anà preterint cada cop més els antics adversatius febles *mas* o *mes*, cometent l'abús de *però* (que abús fou al principi), i acabà per generalitzar-lo amb aquest paper degradat; així ho observo ja en un escrit de 1484, de Joana de Pinós (*BSAL* VIII, 2a).

La nostra dialectologia i gramàtica ja tracta tant de la pron. moderna de *però*, que aquí podem estar-nos de repetir els punts bàsics (cat. central parlat *prò*, català més refinat *peró* etc.). En certes parts del català occid. es pronuncia *peró* (almenys a Ribagorça: Llaugarres, 1957). En altres zones se sent, com en castellà, un *pero* absolutament proclític, sense preponderància d'accent ni en la *e* ni en la *o*, cosa certament estranya a la majoria dels parlars catalans, absolutament rebutjada i rebutjable en el català normal. Hi ha bastants mallorquins de llenguatge pur que, pronuncien curiosament *peró* amb *e* i no pas *ə* (cosa que en el Princ. cal condemnar en forma rotunda), però em guardaré d'assegurar que a Mall. no tingui alguna vella i respectable arrel (en tot cas ho tinc anotat de vells sollerics de parlar rigorosament popular, un de 82 anys, més aviat pagès, si bé no inculte, 1953). Pròpia del val. Sud és la forma assimilada: «no ha-hi que penà-o mol, pa sabé que es dones totes, saben ballà, *poro* des hòmens ha-hi mol que parlà», *Canyisaes*, 16.

És antiga, i sempre s'ha tingut per construcció elegant, la intercalació de *però* dins la frase amb el valor de 'tanmateix, amb tal restricció', que ja trobem en Jaume I: «Féu-nos parlar pleyt --- Xuaip --- que si Nós --- li faïem bé, que ell nos retrié los castells --- en tal manera, *però*, que él pogués honradament viure» (Ag., § 113, p. 163). Molt freqüent en Bernat Metge: «¿quantas sollemnitats penses que sien servades quan --- van al bany?», lo qual dien elles que continuen, per